

УДК 658.009.12

МОНІТОРИНГ РІВНЯ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЙОГО РОЗВИТКОМ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Фоменко А. В.

Удосконалено теоретико-методичний інструментарій моніторингу рівня формування потенціалу вітчизняних підприємств, що ґрунтується на використанні визначеної та науково обґрунтованої сукупності елементів інструментарію та чіткого алгоритму діагностики ефективності використання наявних та потенційних можливостей підприємства, здатних забезпечити всебічний прогресивний розвиток. Обґрунтовано оптимальний структурно-методичний комплекс елементів теоретико-методичного інструментарію моніторингу рівня формування потенціалу вітчизняних підприємств як складової системи управління розвитком підприємства..

Ключові слова: *розвиток, потенціал, моніторинг потенціалу, стратегічний моніторинг, підприємство, інструментарій, теоретико-методичний інструментарій.*

Розвиток економіки України, її трансформація на ринкових засадах вимагає від суб'єктів господарювання компетентних дій щодо управління їх діяльністю. Безпосереднім об'єктом спрямування управлінських дій, який відображає сукупність здатностей і можливостей, що визначають характеристики розвитку вітчизняних підприємств сьогодні, є потенціал. Доцільно зауважити, що досягнення бажаної ефективності управлінських дій неможливе без формування адекватної та дієвої системи моніторингу, здатної своєчасно надати суб'єктам прийняття управлінських рішень дані про несприятливу динаміку зміни найважливіших для кожного конкретного підрозділу підприємства чинників середовища, і таким чином, інформацію для розробки оперативних, тактичних та стратегічних заходів попередження кризи, виходу з неї та створення базових засад розвитку на новій стратегічній основі.

Це зумовлює підвищення уваги вчених-економістів до наукового обґрунтування теоретичних основ реалізації моніторингу рівня формування та розвитку потенціалу вітчизняних підприємств. Однак, переважна більшість провідних фахівців в галузі економіки концентрують науковий інтерес на проблемах адаптації світового теоретичного та методологічного попиту досліджень і створення теоретичної бази для вирішення проблем розвитку підприємств в умовах трансформаційних змін, не приділяючи достатньої уваги питанням методичного забезпечення моніторингу формування та розвитку потенціалу підприємств.

Для вирішення зазначених проблем значний внесок зробили Ареф'єва О. В. [1], Балацкий О. Ф. [2], Отенко І. П. [3], Прохорова В. В. [4] та ін.

Однак недостатньо уваги приділено системним дослідженням впровадження системи моніторингу потенціалу підприємства, не визначено методологію формування інструментарію моніторингу у системі стратегічного управління розвитком підприємства, що потребує подальших досліджень.

Аналіз публікацій з проблеми моніторингу рівня формування потенціалу вітчизняних підприємств виявляє її недостатнє теоретичне обґрунтування за умов урахування сучасних вимог постіндустріального суспільства.

Це викликало необхідність формування мети дослідження у контексті адаптації теоретико-методичних засад здійснення моніторингу потенціалу підприємств до специфічних потреб стратегічного управління на вітчизняних підприємствах.

Для реалізації встановленої мети доцільно зазначити, що потенціал підприємства як економічну систему можна розглядати з різних точок зору, ґрунтуючись на ресурсній концепції (як сукупність ресурсів та зв'язків між ними), функціональній (як сукупність функцій, які забезпечують реалізацію здібностей і можливостей), ресурсно-цільовій (як сукупність ресурсів та здібностей щодо досягнення певних результатів, цілей) та інших концепціях. Залежно від завдань, які ставить перед собою дослідник, кожна з них має право на існування через свою відносність.

Підприємство – це відокремлений цілісний, виробничо-господарюючий організм, в якому передбачено соціальну, техніко-технологічну, виробничу, а також організаційно-адміністративну єдність та фінансово-економічну самостійність серед існуючих конкурентів в ринковій економіці.

У відповідності з визначеними пріоритетами та ієрархією організаційної структури в управлінні потенціалом вітчизняних підприємств можна виділити три рівні його формування – стратегічний, тактичний та оперативний. Необхідно зупинитись на формуванні цілей формування та розвитку потенціалу підприємства, зокрема стратегічної та тактичної.

Стратегічна ціль – розвиток позитивних процесів задля нейтралізації негативних тенденцій в процесі досягнення високого рівня фінансової ефективності функціонування підприємства.

Тактична ціль – координація, розподіл та використання наявних ресурсів підприємства задля забезпечення належного рівня потенціалу підприємства на будь-якому часовому проміжку.

Ключовим інструментом забезпечення реалізації зазначених цілей формування та розвитку потенціалу вітчизняних підприємств є моніторинг рівня його формування та розвитку.

На нашу думку, доцільно зауважити, що стратегічний моніторинг середовища функціонування організації – це комплекс стратегічних досліджень, призначений для відстеження, аналізу та оцінки складових оточення організації у реальному масштабі часу, прогнозу тенденцій його розвитку, діагностики взаємозв'язків та формування інформаційної бази реакції організації [5].

Екстраполюючи наведене визначення на площину забезпечення належного рівня потенціалу підприємства, можна стверджувати, що моніторинг формування та розвитку потенціалу підприємства передбачає процес збирання стратегічної інформації та порівняння її характеристик з очікуваними значеннями.

В сучасних умовах господарювання вітчизняних підприємств для забезпечення всебічного та перспективного розвитку їх здатностей та можливостей необхідним є урахування широкого кола вимог. Головна вимога до моніторингу полягає в тому, що інформація має відбивати дійсний стан та тенденції змін у визначеному інтервалі часу. Окрім зазначеної вимоги значної уваги потребує комплекс інформаційно-комунікаційних технологій, які застосовуються у процесі здійснення моніторингу потенціалу.

Це зумовлює необхідність врахування значної динаміки змін зовнішнього та внутрішнього середовища для забезпечення безперервності моніторингу із застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують своєчасне прийняття ефективних стратегічних рішень.

На сучасному етапі розвитку економіки країни суттєво ускладнюються умови господарювання вітчизняних підприємств, що в подальшому призводить до погіршення їх фінансового стану, та, як наслідок, до банкрутства. Виникає гостра необхідність формування внутрішнього імунітету та зовнішньої захищеності від посилення можливого негативного впливу загроз фінансовому становищу підприємств будь-якої форми власності. Підприємства вимушені звертатися до розробки чіткого інструментарію ефективного використання усіх видів ресурсів, які знаходять своє втілення в оптимізації фінансових показників, а також інструментарію діагностики та моніторингу ефективності використання зазначених ресурсів, можливостей а здатностей.

У зв'язку з цим, перед переважною кількістю вітчизняних підприємств виникає проблема створення у складі системи управління розвитком підприємств окремої ланки моніторингу потенціалу за умов існування певного інструментарію його реалізації, який здатний забезпечити зниження рівня впливу загроз в ключових фінансово-економічних сферах їх діяльності.

Для цього необхідним є під час моніторингу формування та розвитку потенціалу вітчизняних підприємств дослідження основних елементів теоретико-методичного інструментарію, до яких доцільно віднести чинники й тенденції; головні суб'єкти, від яких залежить надходження ресурсів; реальні та потенційні здатності та можливості підприємства.

Для формування інструментарію моніторингу потенціалу у системі стратегічного управління розвитком підприємства окрему увагу потрібно зосереджувати на дослідженні таких об'єктів, як ресурси, поточна стратегія, якість роботи системи управління. Останнє передбачає наявність системи критеріїв та показників, відповідної методики, за якою має здійснюватися оцінювання ефективності функціонування системи управління підприємством, можливість порівняння прогнозних сценаріїв, сформованих комплексною моделлю, з фактичним станом внутрішнього та зовнішнього середовища.

Кожний з етапів та напрямів реалізації моніторингу має свої певні особливості, які характеризуються сукупністю властивостей, впливом певного кола факторів та врахуванням деяких принципів, які за умов цільової направленості здатні синтезуватись в теоретико-методичний інструментарій моніторингу рівня формування потенціалу підприємства (рис. 1).

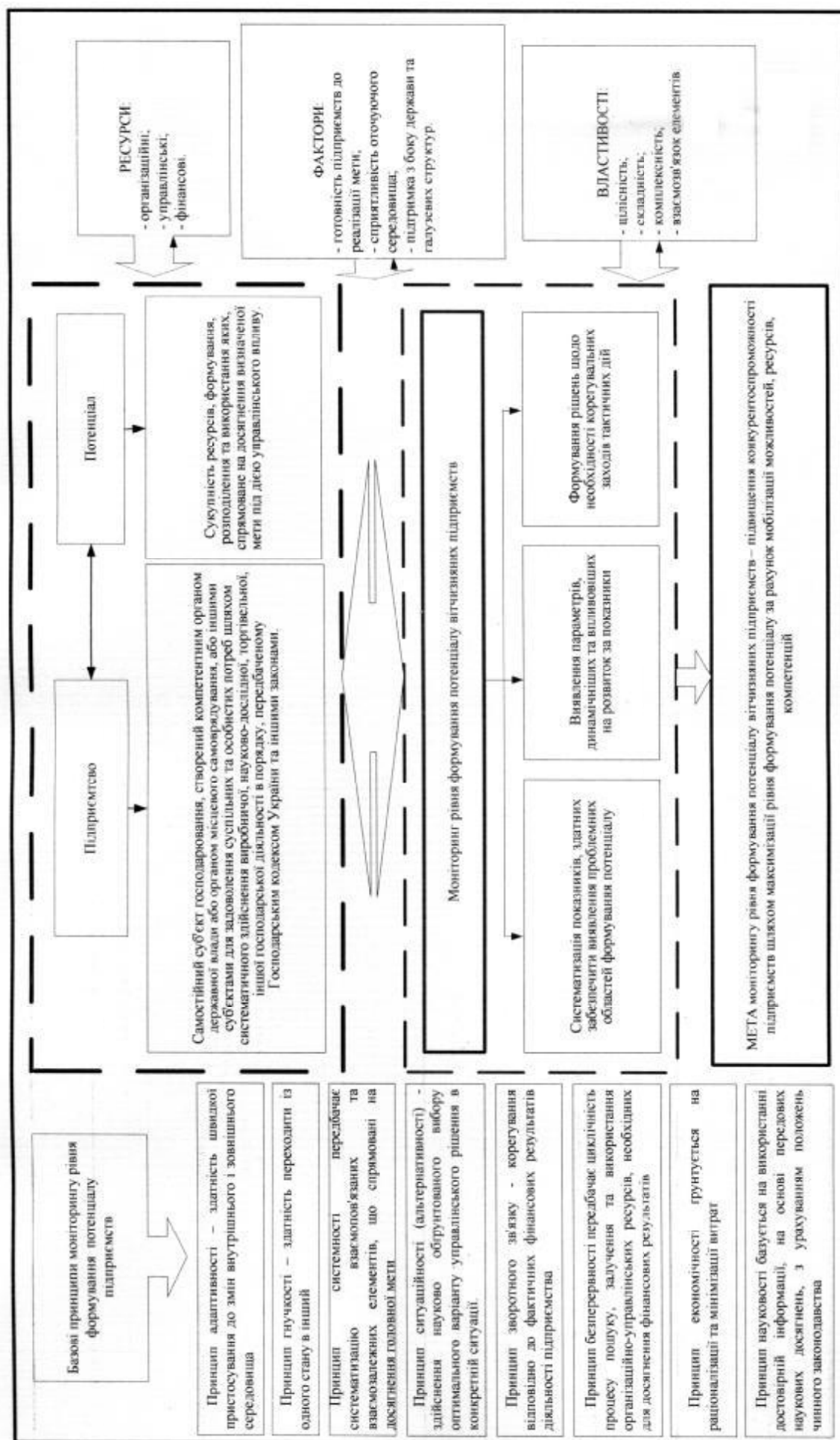

Рис. 1. Теоретико-методичний інструментарій реалізації моніторингу рівня формування потенціалу вітчизняних підприємств

Важливим елементом методичного забезпечення процесу формування потенціалу підприємств є розробка теоретико-методичного інструментарію як систематизованого комплексу інструментів досягнення головної мети шляхом обґрунтованого визначення способів і вмінь визначати цілі, приймати рішення, формувати програми, розподіляти функції та координувати діяльність організацій і персоналу у виконанні їх завдань і функцій, формувати механізми управління, раціоналізувати структури організацій і забезпечувати ефективність їх діяльності.

Отже, ключовими елементами теоретико-методичного інструментарію моніторингу рівня формування потенціалу підприємства визначено формування головної мети, формалізація принципів, факторів, ресурсів та властивостей формування та якості реалізації потенційних можливостей, компетенцій та ресурсів як ключових складових забезпечення ефективності формування потенціалу підприємств.

З результатів аналізу наукових праць вчених-економістів шляхом узагальнення визначено принципи, які, на думку автора, найбільш чітко відповідають моніторингу рівня формування потенціалу підприємств.

Врахування окресленого кола принципів, ресурсів, факторів та властивостей сприяє підвищенню ефективності розвитку підприємства в цілому та його окремих підрозділів. Дотримання зазначених елементів інструментарію суттєво знизить вірогідність отримання неточних результатів моніторингу рівня формування потенціалу підприємства як складової частини системи управління розвитком підприємства та окреслити характер планової діяльності підприємств будь-якої галузі і форми власності.

Спираючись на зазначене вище, у якості методичної бази здійснення моніторингу формування та розвитку потенціалу підприємства можна рекомендувати ідеологію управління «за слабкими сигналами» І. Ансоффа, яка ґрунтується на припущенні про те, що будь-які несприятливі явища або перспектива росту можливостей виникають не раптово, а зумовлюються появою сигналів-провісників або «слабких сигналів». Відстеження та врахування «слабких сигналів» дозволяє заздалегідь готувати проактивні стратегічні рішення на основі варіативних сценаріїв розвитку подій. «Слабкі сигнали» мають властивість посилюватися, вимагаючи все більших зусиль та витрат на їх подолання за нарощування дефіциту часу. Якщо підприємство працює з урахуванням «слабких сигналів», то у нього є час підготувати відповідні заходи й реалізувати програму змін з найменшими втратами від кризи [6].

Отже, моніторинг рівня формування потенціалу вітчизняних підприємств являє собою процес виявлення та перевірки ефективності використання стратегічних можливостей та ресурсів, що здатні підвищити фінансовий стан підприємства шляхом реалізації резервів розвитку, а також процес розробки тактичних дій щодо ефективного використання стратегічних можливостей та ресурсів.

У результаті дослідження доведено, що ефективним способом досягнення цілей підприємства є розробка та використання на теоретичному та емпіричному рівнях стратегічного та тактичного розвитку теоретико-методичного інструментарію моніторингу рівня формування та розвитку потенціалу підприємств, який забезпечує виявлення, формалізацію та використання наявних та потенційних можливостей перспективного розвитку.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження удосконалено теоретико-методичний інструментарій моніторингу рівня формування потенціалу вітчизняних підприємств, який, на відміну від існуючих, враховує взаємозв'язок системоутворюючих факторів внутрішнього та зовнішнього середовища та базується на поєднанні уточнених структурних компонент забезпечення можливостей прийняття управлінських рішень на стратегічному та тактичному рівнях формування потенціалу на основі систематизації найбільш впливових на досягнення головної мети чинників, параметрів, принципів, факторів та властивостей.

Таким чином, у результаті моніторингу рівня формування потенціалу підприємства на стратегічному, тактичному та оперативному рівнях науково обґрунтовано виділення характерних особливостей процесу на кожному з етапів, визначено часові обмеження та підкреслено спрямованість формування потенціалу підприємства на досягнення кінцевого стратегічного результату незалежно від рівня формування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ареф'єва О. В. Управління потенціалом розвитку промислових підприємств: моногр. / О. В. Ареф'єва, О. В. Коренков. – К. : ГРОТ, 2004. – 200 с.
2. Балацкий О. Ф. Экономический потенциал административных и производственных систем: моногр. / О. Ф. Балацкий. – Суми. : Университетская книга, 2006 – 972 с.
3. Отенко И. П. Стратегическое управление потенциалом предприятия : моногр. / И. П. Отенко – Харьков: ХНЭУ, 2006. – 256 с.
4. Прохорова В. В. Економічний розвиток підприємства: теоретико – методологічний аспект: моногр. / В. В. Прохорова. – Х. : УкрДАЗТ, 2010. – 523 с.
5. Ратушний Ю.М. Формування системи стратегічного моніторингу середовища функціонування організації (на матеріалах гірничо-збагачувальних підприємств Кривбасу): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук.: спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами». – К., 2003. – 19 с.
6. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф: сокр. пер. с англ./науч. ред. и авт. предисл. Евенко Л.И. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.

УДК 658:005.332.4

ЦІЛЬОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Харчук Т.В.

Досліджено та узагальнено сучасні підходи до управління конкурентоспроможністю підприємства. Визначено взаємозв'язок цільових характеристик економічного управління та управління конкурентоспроможністю підприємства. Розкрито сутність основних видів конкурентоспроможності підприємства за характером цілей управління конкурентоспроможністю підприємства та за рівнем освоєння потенційних можливостей підприємства.

Ключові слова управління конкурентоспроможністю, економічне управління, конкурентні переваги, поточна конкурентоспроможність, тактична конкурентоспроможність, стратегічна конкурентоспроможність, конкурентний статус.

Ефективність управління підприємством значною мірою залежить від того, наскільки збалансовано організована взаємодія усіх функціональних напрямів управління, зокрема, економічного управління, як основи забезпечення ефективності його діяльності, фінансової стабільності, підвищення конкурентоспроможності.

Розвиток та практика функціонування вітчизняних підприємств у сучасних умовах господарювання, що характеризуються наростаючою конкуренцією та пришвидшеними темпами змін у конкурентному середовищі, засвідчує наявність значної кількості об'єктивних і суб'єктивних причин, що перешкоджають сталому зростанню ефективності їхньої діяльності. Для посилення ролі управління конкурентоспроможністю у системі економічного управління підприємством необхідні глибокі теоретичні дослідження, які б системно охоплювали питання його розвитку з урахуванням основних цільових характеристик для забезпечення здатності підприємств впливати на ринкову ситуацію у власних цілях, виробляти продукцію, що відповідає умовам ринку і має більш низьку витратомісткість, своєчасно оновлювати продукцію, виробляти товари більшої споживчої цінності, мати конкурентні переваги у формуванні та використанні ресурсного потенціалу підприємства тощо з метою ефективного впливу на кінцеві результати діяльності підприємства.